

“PEŞTELİ HİSÂLÎ DÎVÂNÎ” ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

*Müjgân ÇAKIR**

Son yıllarda klâsik Türk edebiyatı ile ilgili yapılan yayınların sayıca arttığı gözlemlenmektedir. Bu çalışmalardan biri de Özlem Ercan tarafından yayımlanan *Peşteli Hisâlî Dîvânı*'dır (Gaye Kitabevi, Bursa, 2008). Eser, “Giriş”i takip eden iki bölümden oluşmaktadır: “Peşteli Hisâlî'nin Yaşadığı Devrin Özellikleri” ve “Osmanlılar Hakimiyetinde Budin ve Balkanlarda Türk Edebiyatı”. Kitabın I. Bölümü “Peşteli Hisâlî'nin Hayatı ve Eserleri”ne, II. Bölümü ise “Dîvân'ın İçeriği, Dil ve Şekil Özellikleri”, “Hisâlî Mahlaslı Şairler” başlıkları altında yapılan değerlendirmelere ayrılmış, daha sonra sırasıyla “Metin”, “Sonuç”, “Kaynakça” ve “Dizin” verilmiştir.

Bu yazıda yukarıda adı geçen çalışma, tespit ettiğimiz kimi yanlışlıklara da değinilerek tanıtılacak ve bunlarla ilgili önerilere yer verilecektir.

1. İnceleme ile İlgili Problemler

Çalışmanın, şairin hayatının anlatıldığı bölümünde Hisâlî'nin¹ kaynaklarda “Peşteli” olarak gösterildiği bilgisi belirtilmekteyse de Kemal Eyüboğlu'nun atasözleri ve deyimleri sıraladığı eserine² Hisâlî'ye ait kimi beyitleri aldığına ve dizinde şairi “Sinoplu” olarak gösterdiğine değinilmemiştir. Ayrıca Dîvân'daki mühründen de anlaşıldığı üzere Hisâlî'nin

* Yard. Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mjgan.cakir@gmail.com

¹ Şairin adı pek çok kaynakta Hisâlî şeklinde yer almaktadır. Fakat biz ismin “Hisâlî” şeklinde telaffuz edilmesinin daha uygun olacağını düşünüyoruz. Bu kısımdan itibaren kendi tasarrufumuz olan yerlerde ikinci şekli kullanmayı tercih edeceğiz.

² Kemal Eyüboğlu, *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, I: İstanbul 1973, s. 289; II: İstanbul 1975, s. 463.

asıl adının Hüseyin olduğu çalışmada belirtilmemiştir. Bu bölümde yer verilen Budinli Hamdî Çelebi'nin Hısâlî'nin ölümü için yazdığı tarih manzumesinin 3. beyti,

Dahı şordum memâti aḥvâlin
Didi ol 'ârif-i sūḥan-ı şād

şeklinde olup ikinci mısraın vezni “‘ârif-i sūḥan-ı şād” okunan tamlama nedeniyle bozuktur. Bu tamlamanın anlam ve vezince doğru şekli “‘ârif-i sūḥan-bünyād”dır.³ Ayrıca metnin sonunda H. 1062 tarihinin miladi karşılığı yanlışlıkla M. 1561-62 yazılmıştır. Bu kaydın M. 1651-52 şeklinde değiştirilmesi gerekmektedir.

Kitabın Hısâlî'nin eserleri hakkındaki bilgilere ayrılan bölümünde şairin *Letâifü'l-hayâl* isimli eserinden ve bunun iki nüshasından bahsedilmiştir. Bu nüshalardan Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü, nu. 2883'te bulunan yazma araştırmacının zannettiği gibi Hısâlî'ye ait değildir. *Türkî Letâifü'l-Hayâl* ismini taşıyan 115 varaklık eser, kütüphane fişinde de Hısâlî adına kaydedilmiştir. Ancak nüshanın başında sayfa kenarına düşülen nottan bu mecmuanın Kazasker Nâfiz Feyzullah Efendi tarafından tertip edildiği anlaşılmaktadır. Eserin içinde beyitler bir tasnife tâbi tutulmuş ve başlıklarla birbirinden ayrılmıştır.⁴ Üstelik Hısâlî'nin bahsi geçen eseri Farsça seçme beyitlerden oluşuyorken bu eser, isminden de anlaşıldığı gibi Türkçe beyitlerden meydana gelmektedir.

Dîvân'ın içeriğine ilişkin yorumların yapıldığı bölümde araştırmacı, Hısâlî'nin, Nef'î'nin şiirlerini beğendiğini:⁵

Ḳalb-i maḥzûnum açar ḥaṭṭ-ı gubâr-ı la'lûñ
Nef'i-vâr neşve virür cân u dil-i ğam-nâke (422/3)

beytinden hareketle belirtiyor. Oysa dikkat edilirse görülecektir ki Hısâlî burada şair Nef'î'den değil, sadece “lâl dudaktaki gubâr hattının” faydasından, bunun da gamlı gönüle ve cana neşe verdiğinden söz etmektedir. Dolayısıyla “Nef'i-vâr”ın “Nef'i var” şeklinde yazılması gerekmektedir.

³ Konuyla ilgili bk. Müjgân Çakır, “Bir Şairin Ölümüne Tarih Söylemesi Hakkında”, *MSGSÜ, Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 4, Temmuz 2004, s. 25-29.

⁴ Bu yazma ile ilgili bk. Nusret Gedik, “Klasik Edebiyat Geleneği Bağlamında Bir Beyit Mecmuası: Türkî Letâifü'l-Hayâl”, *Marmara Üniversitesi II. Öğrenci Sempozyumu*, 8 Mayıs 2008.

⁵ s. XXXV.

Çalışmanın inceleme kısmında *Dîvân*'da yer alan atasözleri ve deyimlerin listesi verilmiştir. Bu listenin eksik olduğu, metinde başka atasözü ve deyimlerin de yer aldığı görülmektedir: “Bir tahtta iki padişah olmaz (330/2), hastanın hâlini hasta bilir (125/1), havadan gelen havaya gider (75/1), kenarda söz çok olur (374/2), takdirin işi tedbire sığmaz (367/1), âh al- (134/6), ak karayı fark edeme- (292/2), alçaktan gel- (287/2), (âlemi) dokuz dolan- (72/2), arkasını yere getirme- (310/4), ayağını pek bas- (228/2), ayağı toprağına rûy-mâl et- (283/4), bağı yağını erit- (464/1), başını eflâke erdir- (422/1), buldukça buna- (323/3), dil bağla- (28/5), dillere destan ol- (325/1), gözüyle ye- (65/2), gûşuna mengûş ol- (3/4), hâk ile yeksân ol- (63/4), iki yakası bir araya gelme- (246/1), ipini uzat- (291/4), kan yalaş- (402/4), kırıp geçir- (489/1), küp küp düş- (30/1), naz sat- (394/4), ok gibi doğru ol- (442/5), pâyına yüz sür- (9/4), sînesi yanık ol- (262/4), taş yürekli (134/6), yanıp yakıl- (5/4), yükünü tut- (208/4)...” bunlardan bazılarıdır.

2. Metin ile İlgili Problemler

Araştırmacının hazırladığı *Dîvân* metni ilk dört beyti aşağıya alınan bir kaside ile başlamaktadır:

̤amdülillah ki dilâ tâsi'idür dîvânun
 'Âşiri dahı olur cilve-ger inşâ'llah
 Oldı beş yüz gâzeli her birinün bî-kem ü kâst
 Sübha-veş elden ele devr ider idi inşâ'llah
 Ey ̤işâli umarın ̤azret-i Mevlâdan kim
 Mülk-i nazmı baña teşhîr ider inşâ'llah
 ̤amdülillah irişdi yine hengâm-ı bahâr
 Vechi var eylese gül bülbüle 'arz-ı didâr

Yukarıdaki dört beyitten ilk üçünün bu kasideye ait olmadığı, gerek kafiyeye gerekse ilk beytin musarra olmamasına dikkat edilirse kıt'a niteliği taşıdığı görülecektir. Dolayısıyla metinde bu kaside;

̤amdü li'llâh irişdi yine hengâm-ı bahâr
 Vechi var eylese gül bülbüle 'arz-ı didâr

matla'ı ile başlatılmalı, *Dîvân*'daki nazım şekilleri sayısına bir de kıt'a eklenmeli ve araştırmacının eserin giriş kısmında yer alan "...100 beyitlik bir kaside ile her biri beş, altı beyitlik 500 gazel, Farsça 36, Türkçe 10

beyit vardır” şeklindeki ifadesi *Dîvân*’daki metâli sayısı konusunda yaptığı yanlışlık da düzeltilerek “...1 kıt’a, 97 beyitlik bir kaside, 500 gazel, 34’ü Farsça, 13’ü Türkçe toplam 47 matla’ vardır” şeklinde değiştirilmelidir. Ayrıca sözünü ettiğimiz bu kıt’anın;

Sübha-veş elden ele devr ider idi inşâa’llah

şeklinde okunan dördüncü mısraı da yazmadaki doğru şekline uygun olarak “Sübha-veş elden ele devr ider inşâa’llâh” şeklinde yazılmalıdır.

Bu kasidenin;

Kıldı a’yân gülistâna ‘aâtâ hil’at ü tiğ
Manşıbında ide tâ her birisi yine qarâr

şeklindeki yedinci beytinin ilk mısraı vezin ve mana itibariyle

Kıldı a’yân-ı gülistâna ‘aâtâ hil’at u tiğ

olmalıdır. Çünkü bahariye olan kasidenin bu beytinde şair, “bahar şahı gül bahçesinin ileri gelenlerine kılıç ve hil’at bağışladı” demektedir. Ayrıca bundan sonraki beytin;

Oldı a’yân-ı çemen şâhib temkîn ü vaqâr

olarak çevrilmiş ikinci mısraı da vezin gereği “Oldı a’yân-ı çemen şâhib-i temkîn ü vaqâr” okunmalıydı. Kasidenin;

Sebz-i hârâ döşedi gülşene a’yân-ı çemen
‘Iyş u nüş itmekiçün ol şeh-i ‘âlî-miğdâr

beytinin ilk mısraındaki “Sebz-i hârâ” tamlamasının “Sebz hârâ” yazılması, beytin “O yüce mertebeli şâhin ayş u nüş etmesi için çimenin ileri gelenleri gül bahçesine yeşil menevişli kumaş döşedi” şeklinde doğru anlamlandırılması için gereklidir. “Sebz hârâ” ile ilgili aynı problem gazellerden 53/3’te de mevcuttur.

Câm-ı Cem aldı ele lâle vü sâkî oldı
İtdiler birbirine mihr ü mağabbet ezhâr

beytinde ikinci mısraın sonundaki kelime “ezhâr” değil “ızhâr” olmalıydı. Nitekim “çiçekler” manasına gelen ezhâr “ازهار” şeklinde yazılır.

“*Ānesu’llah*” zihî kâkül ü zülf-i müşkîn
“*Evhaşeu’llahu*” zihî tırta-i ‘anber-âşâr

beytinde ilk mısradaki “Ānesu’llah” kelimesi med hece düşünülerek “Ānesu’llāh” yazılmalıdır, ikinci mısraın başında bulunan ve araştırmacı tarafından “Allah onu yabanıl (vahşi) kılsın” anlamında “Evḥaşa’llahu” okunan kelime “Allah ona vahşet vermesin, aferin” anlamında “Levḥaşa’llāh” olmalıdır.

Āsitānuında benüm gibi ki vaṣṣāfuñ var
Şıyt-ı medḥūñile pür olsa n’ola ṣehr ü bāzār

beytinde ikinci mısradaki “medḥūñile” kelimesi vezin icabı “medḥūñle” okunmalıdır.

Benüm ol sākin-i peygüle-i künc-i miḥnet
Ṭar ola başına derd ḡamile dār u deyyār

beytindeki ilk kelime “Benem” okunmalı, son kelime ise “biri, bir kimse, manastır sahibi” manalarını taşıyan “deyyār” değil hem mana hem de vezin bakımından “diyār” olmalıdır. Ayrıca yazmada müellifin “derd” ile “gam” kelimeleri arasında bulunan “vav”ı yazmaya gerek görmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ikinci mısraın çevriyazısı “Ṭar ola başına derd ü ḡam ile dār u diyār” şeklinde yapılmalıdır.

Gāh Bağdāda varup zā’ir-i evlād oldum
Gāh ṣehr-i Zevile oldum nice dem defterdār

beytinde geçen “Zevil” şehrine kaynaklarda rastlayamadık. Üstelik bu kelime vezni de bozuyor. Bahsi geçen kelime “Zol” şeklinde okunmalıydı. Kaynaklarda Zor olarak da geçen şehir için Evliya Çelebi Seyahatnâmesinde “Evsâf-ı diyâr-ı Dahhâk-ı bî-nûr, ya’nî Şehrezûr ibn Dahhâk, binâyı kal’a-yı Kerkâk” başlıklı bölümde, “Müverrih Mıḡdisî tahrîri üzre bu kal’a-i Şehrezûl’u ibtidâ binâ eden Zûr ibn Dahhâk-i Mârî’dur. Aslında Şehr-i Zûr’dur. Galat-ı meṣhûru Şehrezûl’dur, sahîhi Şehr-i Zûr’dur. Hâk-i Irâk’da Kûfe ve Medâyin’den sonra bu Şehr-i Zûr ḡayet imâr olup ḡuyâ ravza-i cinân oldu..... Mürûr-ı eyyâm ile elsine-i nâsda galat-ı meṣhûr evlâ olmaḡile hâlâ kal’a-i Kerkük derler ammâ kal’a-i Kelkek ve Kelkit ve Kerkit deḡildir.”⁶ ifadelerini kullanır.

Güṣe-i fakr u felâketde nice çille çeküp
‘Ömr-i ḡamsîni geçüp bükdi belüm aḡır-kār

⁶ Bk. Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme*, haz. Yücel Daḡlı, Seyit Ali Kahraman, Yapı Kredi Yayınları, 4. Kitap, İstanbul 2001, s. 304.

beytinin ikinci mısraının başındaki “Ömr-i hamsîni” kısmı anlam gereği “Ömr hamsîni” okunmalıdır.

Âb-ı ihsânile ebr-i keremün itme dirîğ
Şu ere cân u gönül teşnelerin saqqâ-vâr

beytinin ikinci mısraının başındaki kelime anlam gereği “Şu ere” değil “Şuvara” olmalıdır. Beyitte vezire hitap eden şair “İhsan suyu ile keremin bulutunu esirgeme. Saka gibi can ve gönül susuzlarını sulasin” demektedir.

Hısâlî Dîvânı'nın çevriyazılı metninde beş yüz gazel yer almaktadır. Bu gazelerde işaret etmek istediğimiz noktalar aşağıda sıralanmıştır:

Dilâ tefrîh-i hâtır itmek iken hûlaruñ şânı
Ne sırdur ıtab'-ı şâf u pâkuma virür keder deryâ (1/3)

beytinin ilk mısraındaki “hûlaruñ” kelimesi yazmada “şularuñ” şeklindedir.

Sevâtidur sirişk-i dîde-i ğam-dîdeme nisbet
Eger vâdî eger şahrâ eger kuhsâr eger deryâ (1/4)

beytindeki “Sevâtidur” kelimesi “Sevâhîldür” şeklinde okunmalıdır.

Ey Hîşâlî h'ân-ı 'aşku'llah ile ıtoplar anı
Cân ile her kim olursa mihmân-ı Gül Baba (16/5)

beytindeki “aşku'llah” kelimesi uzunluk işareti konularak “aşku'llâh” yazılmalı, “ıtoplar” diye okunan kelime “ağırlar, ziyafet verir” manasında “ıtoylar” şeklinde olmalıydı. Ayrıca ikinci mısradaki vezin problemi de “mihmân” kelimesi metindeki gibi “uzun i” ile “mîhmân” şeklinde okunmasıyla giderilmektedir.

Sevdâ-yı hâl-i 'anberün ile eser bād-ı şabâ
Düşüp hevâ-yı zülfüne müşkîn-nefes oldu hevâ (17/1)

beytinde “anberün ile” şeklindeki bölüm yazmada “anberünüñle” şeklindedir, mana bakımından da bu şekil uygundur.

Zebün-ı 'avret ü rüsvâ-yı 'âm olmağ degül erlik
Hîşâlî 'aşık oldur ıta zebün yârî müsteşnâ (18/5)

beytinde ikinci mısrada “zebün” diye okunan kelime “zenden” olmalıdır. Çünkü şair “Âşık, yâri kadından müstesna tutandır” demek istiyor.

İtseydün ‘imâret-i dil-i vîrânımı yap yap
Ey şâh-ı cihân eyler idün özge vilâyet (27/3)

beytinin ilk mısraında vezin ve anlam bozuktur. “İtseydün ‘imâret dil-i vîrânımı yap yap” şeklinde okunmasıyla bozukluk düzelecek ve mısra, “viran olan gönlümü yavaş yavaş imar etseydin” şeklinde doğru anlamlandırılabilir.

İrdükse eger Ka‘be-i kûyına o şūhuñ
Ey dil yûri şimdengirü ‘azm-ı ‘Arafât it (28/3)

beytinde şair gönlüne hitap ettiği için “İrdükse” kelimesi “İrdünse” şeklinde okunmalıydı.

32. gazelin son beytindeki,
Şimdengirüdür Allahdan ümmîd-i necât it

mısranın doğru şekli ise “Şimdengirü Allahdan ümmîd-i necât it” olmalıdır.

Yazılıp kalb-i hüzünü kırtulur âlâmdan
‘Âşık-ı bîçâreye yazsa kaçan mektüb dost (33/3)

Beyitte “kalb-i hüzünü” şeklinde okunan tamlama yazmada “kalb-i hâzîni” şeklindedir ve bu şekil hem mana hem de vezin bakımından doğrudur.

Bezm-i gamda açamaz kalb-i hâzîn ü zârı
Mey-i gül-günile illâ ki meger câm züccâc (36/5)

beytinin ikinci mısraı “Mey-i gül-gün ile illâ ki meger câm-ı züccâc” şeklinde okunmalıdır.

Serv-şâddinün kıyâmıdır kıyâmetden nişân
Tür dağınca fitne-i devr-i zamândur lâle-ruh (38/3)

beytinin ikinci mısraındaki “Tür dağınca” yanlışdır. Burada “ayağa kalkmak” anlamındaki “tur-“ fiilinin ek almış şekli kullanılmıştır. Dolayısıyla kelimenin “Türduğınca” okunması gerekir.

Merâm u maşşada irmek murâduñ ise ‘âlemde
Niyâz-ı bî-niyâz’a şıdķ ile kıl dâ’imâ bî-şad (39/2)

beytinde ikinci mısra anlamca doğru biçimde “Niyâzı Bî-niyâz’a şıdķ ile kıl dâ’imâ bî-şad” şeklinde yazılmalıdır.

Bendesin ol şâha geçmişler münâfıklar meded
Böyle zulmi baña lâyıķ görmek ‘âşıklar meded (40/1)

beytinde “görmek” okunan kelimenin “görmeyin” manasında “görmeñ” şeklinde olması uygundur.

48. gazelin 4. beytinde,

Nāgehān kim bile murğ-ı hüsni-yâr elden gider

şeklindeki mısırada “pervâz ider” ifadesi metinde “pervâz urur” şeklindedir. Ayrıca “bile” kelimesi de mana dikkate alınarak “böyle” okunmalıdır.

Benüm ol bâğbân-ı gülşen-i endüh u miḥnet kim
Gül-i ḥâr-ı ğam sînemde yer yer tâze dâğumdur (49/2)

beytinin ilk mısraındaki “Benüm” kelimesi “Benem” okunmalı; vezin bozukluğu bulunan ikinci mısraı ise;

Gül-i bî-ḥâr-ı ğam sînemde yer yer tâze dağumdur

şeklinde düzeltilmelidir.

Ol mehe sûz u ḥarâret virdügiçün ğadrile
Pâyına yüz sürmege mihr-i ziyâ-güster düşer (53/2)

Bu beytin ilk mısraındaki “ğadrile” yani “zulümler” anlamındaki kelimenin “özr ile” şeklinde düzeltilmesi gerekir. Çünkü “ziya yayan güneş, sûz u harâret verdiği için özür dilemek amacıyla ay gibi olan sevgilinin ayağına düşüyor”.

‘Arızın ‘arz idüp ol mâh şeb-i ârâ gösterür
Hüb olan elbetde kendin bî-muḥâbâ gösterür (55/1)

beytinin ilk mısraındaki “mâh şeb-i ârâ” yazılan kısım “geceyi süsleyen ay” manasındaki “mâh-ı şeb-ârâ” olmalıdır.

Gice tütüldü ‘izâruñdan uğurlar gezinür
Yüzi qaraluğını şimdi daḥı bildi kamer (56/3)

beytinin ilk mısraı ise, “Gice tütüldü ‘izâruñdan uğurlarken nür” okunmalıdır.

İçme mey sevme güzel diyü naşîḥat itse
Diñleme vâ‘iz-i şehriñ sözini güdendür (59/2)

İkinci mısırada “güdendür” şeklinde okunan kelime “budala, ahmaktır” manasında “küdandır” okunmalıydı.

Büs-ı la‘lünde gönül tıflı ne bal itdi ne mûm
İderüz şubḥ u mesâ nâle mişâl-ı Zebür (68/3)

Beytinin ikinci mısraındaki “mişâl-ı Zebûr” tamlamasının vezin ve anlamca doğru şekli “mişâl-i zenbûr”dur. Çünkü bu mısrada şair, “gece ve gündüz arı gibi inlediğinden” söz ediyor.

Cürm ü ‘işyân-ı Hîşâlîye şefâ‘at eyle
Ey Resûl karşı luţufuñ ile yevm-i nüşûr (68/5)

beytinin ikinci mısraının vezin ve anlamca,

Ey Resûl-i Kureşî luţfuñ ile yevm-i nüşûr

şeklinde düzeltilmesi gerekmektedir.

Devlet-i dünyâya mağrûr olmaz ehl-i tecrübe
Çarh geçer vü iki gün olmaz dem-â-dem bir qarâr (73/4)

Yukarıdaki beytin ikinci mısraı;

Çarh-ı kec-rev iki gün olmaz dem-â-dem ber-çarâr

şeklinde okunmalıdır.

Şararmış zâhidüñ beñzi libâsı bu riyâdandur
Degüldür zühd ü taqvâ vü riyâzetden riyâdandur (75/1)

beytinin ilk mısraı ise “Şararmış zâhidüñ beñzi libâsı büriyâdandur” şeklinde düzeltilmelidir.

Naşib olmaz muķarrerden ziyâde sa’y u (75/3)

mısraının boş bırakılan kısmındaki kelime el yazması metinde de bulunan “kûşişle” olmalıdır.

‘Arz eyledükçe gül yüzün ol ğonca-leb-i nigâr
Olur belâlî bülbüli ğülşende şad-hezâr (76/1)

beytinin ilk mısraındaki tamlama hem vezni hem anlamı bozmaktadır. Bu mısraın vezin ve anlamca doğru şekli, “‘Arz eyledükçe gül yüzün ol ğonceleb nigâr” olmalıdır.

Şâhin baķışlu bir ğözi şebbâz cân şikâr
Bâdî nazarda kıldı ğönül murğını şikâr (86/1)

beytinin birinci mısraının “Şâhin baķışlu bir ğözi şebbâz-ı cân-şikâr” şeklinde okunması gerekir.

Cân virüp derd alınur bâzâr-ı ‘aşķ-ı yârda
Nuķre-eşķ-i çeşm-terden nâleler dellâldür (87/4)

Yukarıdaki beytin ikinci mısranının doğru şekli, “Nuķre eşk-i çeşm-i terdür nâleler dellâldür” olmalıdır. Çünkü şair bu mısradaki “sevgilinin aşk pazarında taze göz yaşı külçe hâlinde gümüş, inilti ise tellaldir” demek istiyor.

89. gazelin 4. beyti atlanmıştır. Beyit,

Döymez iken çarhı kalkanı sipihrüñ âhuma
Kâlb-i sengin-i nigâra lâ-cerem te’sîr eder

şeklindedir.

Hâz ider kâse-i Mecnûnı kırdıkça Leyli
Şanma kim cevri ü cefâdur âña istiğnâdur (91/2)

beytinin ilk mısrasında vezni bozan “kırdıkça” kelimesidir. Oysa bu kelime metinde vezne de uygun olarak “şıduķça” şeklindedir.

Yunalum çirk-i riyâdan şunagör âb-ı tãhür
Bu meşeldür el eli yür añı el de yüzi yür (105/1)

Yukarıdaki beyitte ikinci mısra “Bu meşeldür el eli yur, iki el de yüzi yur” şeklinde okunmalıdır.

Ol şeh-i çâbüķ-süvâr olsa süvâr-ı esb-i tãz
Tevsen-i şabr u ‘inân-ı ihtiyâr elden gider (106/4)

Metinde “tãz” şeklindeki kelimenin anlamca doğru şekli “nãz” olmalıdır. Aynı durum Dîvân’daki başka gazellerde de görülmektedir (320/3, 351/2, 380/5, 390/6 gibi).

Hâtır gözetmek ister maħbûb olan kimesne
‘Âlem-i ħarâba varur sulţân olunca câbir (111/4)

Yukarıdaki beytin ikinci mısraı vezin ve mana bakımından “‘Âlem ħarâba varur sulţân olunca câbir” şeklinde düzeltilmelidir. Burada şair “Sultan cebredici olursa âlem harab olur” demek istiyor.

Bî-sütün-ı hicre ey Ĥusrev-i şîrin-dehen
Tıfl-ı dildür firâķuñla senüñ Ferhâd olur (112/2)

beytinin ikinci mısraı metinde “Tıfl-ı dil derd-i firâķuñla senüñ Ferhâd olur” şeklinde olup vezni ve anlamı bu şekilde doğrudur. 117. gazelin ikinci beytinde,

Ebr-i cihāna koydı bugün mihr-i rüy-ı yār
 şeklindeki ikinci mısradaki “Ebr-i cihāna” okunan tamlama metinde “Ebr-i hicāba” şeklindedir.

Bezm-i vuşlatda leb-i cān-bahşşı şundukça yār
 Ey Hışālî şanuram cām-ı mey-i kevşer şunar (122/5)

beytinde ilk mısradaki vezin bozukluğu “cān-bahşşını” olması gereken kelimenin “cān-bahşşı” şeklinde yanlış okunmasından kaynaklanmaktadır.

Vuşlatuñ gencine irmek ne idi ‘āşık-ı zār
 Heft-ser-i ejder eger olmasa bend-i şalvār (126/1)

beytindeki ikinci mısradaki vezin ve anlam bozuktur. Mısra, “Heft-ser ejder eger olmasa bend-i şalvār” şeklinde düzeltilmelidir.

Bu demde manşib alınmaz ki bey‘i men yezid olup
 Şatılır şevk-i sultānide beglikler ağalıklar (132/4)

İkinci mısradaki “şevk-i sultānide” tamlaması metinde “sūk-ı sultānide” şeklindedir. Yani şair, “sultana has pazarda beylikler ağalıklar satılır” demek istiyor.

Yarı mümkün mi ayırmak ‘āşık-ı dil-ḥastadan
 Yoğunuz var eyleyüp cānı viren sultān alur (134/4)

beytinin ikinci mısraındaki “Yoğunuz” kelimesinin metindeki doğru şekline uygun olarak “Yoğ iken” okunması gerekir.

Esb-i tab‘ı her kimün kim āzmāyiş eyleye
 Terk-i tāz itdükçe ehl-i nazmda meydān alur (134/5)

beytinde ise ikinci mısraın başındaki kelime “Terk-i tāz” değil “Türk-tāz” olmalıdır.

Ḥayālün olmasa oñulmaz idi merdüm-i çeşmüm
 Dil-i maḥzün açılmazdı elümde görmesem sāğar (135/3)

beytindeki ilk mısradaki geçen “oñulmaz” kelimesi metinde “eglenmez” şeklindedir.

Şafāda cümle ‘ālem-i cihān ağyardan ḥālî
 Maḥabbet pisterinde yār ile ḥalvet zamānıdur (139/4)

beytinin ilk mısraında vezin hatası vardır. Mısraın “Şafāda cümleten ‘ālem cihān ağyardan ḥālî” okunması gerekir.

Öldüren ‘uşşâkı nâzuñdur görür la‘l-i lebûñ
Görmedüm bir saña beñzer şüh u şengül şive-kâr (142/3)

Yukarıdaki beytin ilk mısraı “Öldürür ‘uşşâkı nâzuñ dirgürür la‘l-i lebûñ” şeklinde olmalıdır. Yani şair, sevgiliye “âşıkları öldüren nazındır, dudağının la‘li ise diriltir” demek istiyor.

Çıkşa nevrûzda ağyâr ile gülzâra nigâr
Beş berâber olur ‘âşıklar ne leyl ü nehâr (143/1)

Beytin vezni bozuktur, ikinci mısraının doğru şekli “Beş berâber olur ‘âşıklarına leyl ü nehâr” olmalıdır.

Žâyi‘ oldı tıfl-ı dil gibi çeker güşum meded
Şâyed ey Yûsuf-liķâ çâh-ı zenaħdânuñdadur (151/5)

Beytin ilk mısraında “Žâyi‘ oldı tıfl-ı dil gibi ciger güşem meded” şeklinde düzeltme yapılmalıdır.

Ma‘ârif gevherine kân u ‘ilm ü fazla genc olmış
Hişâli sine-i gencînede ‘aceb vîrâneler vardur (153/5)

İkinci mısradaki “sine-i gencînede” ifadesinin vezin ve anlam bakımından doğru şekli “sine küncinde” olmalıdır.

‘Anķâ-ţabî‘at oldı ‘aceb murğ-ı cân u dil
Ol kebgün hoş-ħırâmânuñ ednâ şikârıdur (156/4)

Metindeki ikinci mısra vezin ve anlam gereği “Ol kebg-i hoş-ħırâm anuñ ednâ şikârıdur” şeklinde düzeltilmelidir.

Şâh-ı ‘âlem aña dirler ki dilâ şubh u mesâ
İşigünde meh ü ħurşid felege şâhib olur (160/3)

Yukarıdaki beytin ikinci mısraı “İşiginde meh ü ħurşid-i felek ħâcib olur” şeklinde olmalıdır. Yani “Âlemin padişahı, eşiginde gece ve gündüz güneşle ayın hâcib olduğu kişiye denir.”

Ķulzüm-i sîm-âba döndi berf ile necden zemîn
‘Ârif olan zevraķ-ı bâde çeker sâgar şunar (163/3)

İlk mısradaki “necden” kelimesi “yaħdan” okunmalıdır. Yani şaire göre zemin, kar ve buz dolayısıyla “kulzüm-i sîmâb”a dönüyor.

Ĥızır reh-ber Ĥudâ yâr u mu‘înüñ
Dem-â-dem olun ey şâh muzaffer (164/3)

beytinde de ikinci mısra “Dem-â-dem olsun ey şâh-ı muzaffer” şeklinde düzeltilmelidir.

Jâle-i eşk-i çeşmdür yaşum
Ter düşermiş görüp o gönce-i ter (170/2)

beytinin ilk mısraı da “Jâle-i eşk-i çeşm-i dür-pâşum” şeklinde olmalıdır.

Şâh-ı iklim-i melâhat ol âfet-i hüsnile
Zîr-i destinde nice yüz biñ begi paşası var (183/2)

Yukarıdaki beytin ilk mısraı “Şâh-ı iklim-i melâhatdür ol âfet hüsn ile” şeklinde okunmalıdır.

Ey Hişâli degme bir divâneye lâyıķ degül
Düzmiş ‘aşķ-ı ahkeri taħşîş idüp zencîrümüz (185/5)

Beytin ikinci mısraı vezin ve anlama uygun olarak, “Düzmiş ‘aşķ âhengeri taħşîş idüp zencîrümüz” şeklinde düzeltilmelidir.

Serverâ rûz u nümâda seni “*min ‘indillah*”
Dem-be-dem düşmen-i dîn üzre mü’ebbed bilirüz (189/2)

beytinin ilk mısraında “rûz u nümâda” ifadesi “rûz-ı vegâda” şeklinde okunmalıdır. İkinci mısradaki kelime de “mü’ebbed” değil “mü’eyyed” olmalıdır. Bundan sonraki beyitte ise aksine “mü’eyyed” değil “mü’ebbed” olması gerekir.

Hişâliye hücüm eyler belâ gencinde şubh u şâm
Belâ vü miñnet ü derd ü ğam ü renc ü ‘anâ sensüz (198/5)

İlk mısradaki kelime anlam gereği “genc” değil “künc” olmalıydı.

Ķays u Ferhâda cünün ‘ilmini ta’lim iderüz
Bîsütün içre Hişâli yine tenhâyuz biz (203/5)

Beyitte “yine tenhâyuz” şeklinde okunan bölüm metinde “tepetenhâyuz” şeklindedir.

Dem-i vaşluñ hayâtumdur ğam-ı hicrûñ memâtumdur
Ne dirlik ey taḫîb haste-i cân u dil baña sensüz (204/3)

Beytin ikinci mısraında vezin ve anlamda problem vardır. Mısra “Ne dirlik ey taḫîb-i haste-cân u dil baña sensüz” şeklinde okunursa düzelecektir.

Halvet-sarây-ı hâşına da’vet idüp bizi
Şundi şarâb-ı la’l-i lebin bî-zebânımış (221/4)

Beyitte “bî-zebânımış” şeklinde okunan kısım “mîz-bân imiş” olmalıydı. Böylece halvet-saray-ı hâsına davet edip dudağı lalinin şarabını sunanın “ev sahibi” olduğu anlaşılıyor.

Ber-çarâr olup yeründe her dem ol şâbit-ka-dem
Bir yere iki ayağın pek başup Turdâr-veş (228/2)

Beytin ikinci mısraı problemlidir. “Bir yere iki ayağın pek başup tur dâr-veş” şeklinde okunmalıdır.

Ne ‘aceb âteş imiş nâr-ı maḥabbet ki müdâm
Külhân-ı sîneyüz aḥker ü ḥâkister yoḡ (241/4)

beytinin ikinci mısraındaki vezin ve mana problemi mısraın yazmadaki şekle uygun biçimde “Külhân-ı sîne yanar aḥker ü ḥâkister yoḡ” okunursa düzelecektir.

Ey Ḥişâli esb-i ṭab‘a âzmâyîş gösterüp
Ehl-i nazm içre n’ola a‘lâsın alsañ öndelik (244/5)

İkinci mısra sonundaki “öndelik” kelimesi yanlış okunmuştur. Kelime “öndülün” şeklinde okunmalıydı. Bilindiği üzere “öndül” kelimesi “ödü, mükafat” manasındadır.

Kibârumuz alur ortaya şem‘-i pür-nûri
Sipihre düdü ağardur dile şîğârumuzuñ (254/2)

şeklindeki beytin ikinci mısraı aşağıdaki gibi okunmalıdır:

Sipihre düdü ağar derd ile şîğârumuzuñ
Ayağuna ṭatalum naḡd-ı eşkümüz dökdük
Belürmedi nidelüm işşısı nişârumuzuñ (254/4)

aynı gazelin yukarıdaki dördüncü beytinde yer alan “işşısı” kelimesi “aşşısı” şeklinde okunmalıdır. Yani şair “döktüğü eşk nakdinin faydasının olmadığını” söylemek istiyor.

Perişân eyleyüp zülfin yüzün gösterdi ol şâhidün
Yine ḡadri bilinmez zerre deñlü nâle vü âhuñ (255/1)

beytinde mısra sonunda yer alan “şâhidün” kelimesi vezne uymamaktadır. Kelime yazmada vezne de uygun olarak “şâhuñ” şeklindedir.

Ġurre olma ben benüm diyü cihânuñ ‘izzine
Ey Ḥişâli herkese eyle tevâzu‘ sen sen ol (268/5)

beytinde “Ġurre” okunan kelimenin sözlüklerde “aklık, beyazlık, atın alnındaki beyazlık, Arabî ayın birinci gecesi ve günü” gibi manaları vardır. Bu anlamlardan hiçbiri beyte uymamaktadır. Bu kelime “gururlu, kibirli” manasındaki “Ġırra”dır. Benzeri şekilde gazelerde 457/2 ve 467/5 beyitlerinde de aynı yanlışlık söz konusudur.

Lâyık olan şafâ-yı şerîfündür ‘aşıkâ
Yoksa hevâ-yı nefsi gözetmek edeb degül (274/3)

beytinde “şafâ” okunan kelime yazmada “rızâ” şeklindedir.

Esb-i himem-ıtab‘-ı Hîşâliye nigârâ
Derbend-i ğamuñ ola güzër-gâh ne müşkil (275/5)

Yukarıdaki beyitte de vezin bozuktur. Mısra “Esb-i himem-i ıtab‘-ı Hîşâli’ye nigârâ” şeklinde okunursa bu problem ortadan kalkar.

Olur olmaz hûba meyl idüp maħabbet eyleme
Kul olursañ bâri ey dil ol kâd-i şimşâde ol (276/3)

İkinci mısradaki anlam bozukluğu mısraın “Kul olursañ bâri ey dil ol kâdi şimşâde ol” şeklinde okunmasıyla giderilebilir.

İrişür “nahnü kâsemnâ”daki zevk-ı maħşüd
Minnet Allaha şeh-i mülket-i istignâyam (278/4)

Bu beytin ilk mısraındaki “zevk-ı maħşüd” tamlaması yazmada “rızk-ı maħşüm” şeklindedir.

Devr-i la‘inde Hîşâli o lebi mey-günüñ
Sâkin-i hâne-i humâr u kadeħ-peymâyam (278/6)

Yukarıdaki beyitte “humâr” kelimesi “hammâr” şeklinde düzeltilmelidir.

Devr-i lebünde mest-i meyi la‘-i nâb iken
Raṭl-girânı aldum ele ħiffet eyledüm (281/4)

İlk mısrada tamlama “mest-i meyi la‘-i nâb” şeklinde olmalıdır, beytinin ikinci mısraındaki vezni de anlamı da bozan “Raṭl-girân”ın, “Raṭl-ı girân” veya “Rıṭl-ı girân” şeklinde okunması gerekir.

Büyükçe luṭfuñı gerçi ki gördi ey sehî-kâmet
Hîşâli sâde dildür aña kâat kâat eyle sultânüm (282/5)

beytinde “Büyükçe” şeklinde okunan kelime mana gereği “Boyuñca” olmalı; “sâde dildür” tamlaması ise “sâde-dildür” şeklinde yazılmalıdır.

Câna geçdi sitemün âh benüm sultânüm
Gel esirge beni Nebiüllah benüm sultânüm (296/1)

İkinci mısraındaki “Nebiüllah” kelimesi mana ve vezin bakımından uygun değildir. Kelime doğru şekilde “lillâh” yazılmalıdır.

Şu deñlü çäk çäk itdi vücüdüm zerre-i miñnet
Hevâ-yı kâkül ü zülfüñle cânâ şâneye döndüm (306/4)

beytindeki “zerre” kelimesi yanlış okunmuştur. Kelimenin “bıçkı, tere” manasındaki “erre” olması gerekir.

Şayd eyleyüp ‘Anķāya dahı nice şunarsın
Ey murğ-ı ecel herkesün ‘ömrine kınarsın (323/1)

beytinin ilk mısraındaki “nice” kelimesi “pençe” şeklinde okunmalıydı.

Ol nāmı Muħammed gibi bir merd-i dilberi
Bulduñ alacaķda yine bulduķça bunarsın (323/3)

Metinde “merd-i dilberi” tamlaması vezin ve anlam bakımından uygun değildir. Tamlama “cesur, yürekli kişiyi, yiğidi” manasında “merd-i diliri” olmalıydı.

Cemâl-i pāk-māluñdan degül kevn ü mekân ħālī
Zuhūruñ şiddetinden gerçi kim gözden nihān sensin (331/2)

Bu beyitteki anlamca uygun olmayan “Cemâl-i pāk-māluñdan” tamlaması “Cemâl-i bā-kemālūñden” olmalıdır.

Ey Hışālī olalum rāh-rev-i rāh-ı hadī
Māsivā semtini ben rāh-ı dālālet bilürin (334/5)

İlk mısra sonundaki “hadī” kelimesi “hüdā” şeklinde olmalıdır.

Nev-reside tāze gülsün nā-şüküfte goncesin
Ey sehī-ķad rüzgār-ı rüzgārımdan şaķın (335/3)

Bu beytin ikinci mısraındaki tamlamanın “rüzgār-ı rüzgār” değil “rüzgār-ı zür-kār” olması gerekir.

Eger āyine-i ‘ālem-nümāya var ise reşķüñ
Gönül mir’ātini sil pāk ü şāf ile cilā gelsün (339/3)

Yukarıdaki beyitte “ile” okunan kelime mana bakımından “eyle” şeklinde okunmalıydı.

Rahm idüp ‘ayn-ı ‘ināyetle nazar eyler iseñ
Ey sehî-ğadd saña berbād mey-i kemhā benden (342/3)

Bu beytin ikinci mısraının hem mana hem de vezin bakımından problemli olduğu görülmektedir. Mısra yazmadaki gibi “Ey sehî-ğad saña bir bādemî kemhā benden” şeklinde okunmalıdır.

Derd ile sūz u güdāzı bağışından belli
‘Āşīkuñ ‘aşkı olur ‘āleme kevn gibi ‘ayān (347/3)

Beyitte “kevn” kelimesi “gün” şeklinde okunmalıydı. Bu beyti takip eden beytin “Āhumuñ tîrine hāyil olımaz gün ü mekân” mısraında da kelimenin tam tersine “gün” değil “kevn” okunması gerekir.

Sidre-i tāvusına ‘aynıyla müşābih didiler
Seyr iden nāz ile ol kebg-i derî reftārın (352/2)

İlk mısradaki “Sidre-i tāvusına” tamlaması vezin ve mana bakımından uygun değildir. Bu tamlamanın “Cebraile” manasında ve “ü” uzun ünlüsüyle yani “Sidre tāvūsına” olmasıyla vezin de anlam da düzelecektir.

Māh u hūrşid-i felek göğsin gerüp germ atmasun
Bî-vecih bağşi koşun ruhsār-ı ‘Abdullāhile (372/3)

İlk mısra sonundaki kelime “itmesün” şeklinde okunmalıdır.

Saña beñzer xanı bir dervîş-meşreb pādîşāh
İhtiyāt üzre ola a’lā ile ednāyile (376/2)

Beytin ikinci mısraının başında “İhtiyāt” şeklinde okunan kelime yazmada, “karışıp görüşme” manasındaki “İhtilāt” kelimesidir. Mana bakımından uygun olanı da budur.

Göz terāzūdur Hîşālî farkı var yerden göge
Kāmet-i dildārı bir görme nihāl-bānile(384/6)

beytindeki “nihāl-bān” kelimesi nedeniyle ikinci mısraın vezni ve anlamı bozuktur. Bu kısmın “sögüt veya sorkun fidanı” anlamında “nihāl-i bān” okunmasıyla bozukluk düzelecektir.

Mu‘aṭṭar kıldı āfākı Hîşālî bād-ı nevrüzî
Meger faşl-ı bahār olmış maḳādir H̄‘āce ‘Aṭṭāra (386/5)

İkinci mısra da “maḳādir” okunan kelime yanlışır. Burada kelime “erişmiş, ulaşmış” manasındaki “muḳārin”dir.

Çekerken sîneye şor leblerin ol şûhuñ ağzı al
Dilâ kâbil degül rûh-ı muşavver yoksa taşvîre (391/2)

Beyitte “ağzı al” şeklinde okunan kelimeler yazmada “ârif ol” şeklinde yazılmıştır.

Ol Yüsuf-ı şânî gibi Mecnûn ele girmez
Gezdüm ‘Acem iklimini mülk-i ‘Arabile (395/3)

Metinde “Mecnûn” kelimesi yanlış okunmuştur. Kelime “maḥbûb” olacak. Mana bakımından doğru olanı da budur.

İdicek bezmümüz ol mâh-ı münevver bu gice
Toğdı şandum meh ü hırşîd-i münevver bu gice (396/1)

Yukarıdaki beytin ilk mısraında da bir tamlama problemi vardır. Mısra “İdicek bezmümüz ol mâh münevver bu gice” şeklinde okunmalıydı.

Kalmasun yerde dir iseñ âhuñ
Hâlîkına semâya ışmarla (401/2)

beytinin ikinci mısraındaki anlam problemi mısraın “Hâlîk-ı nüh-semâya ışmarla” şeklinde okunmasıyla düzelecektir.

Hadeng-i ğamzeñe keç baқduğıçün tîr ger cânâ
Kemânun ey kaşu yâ râst gelmez tîri reh-gîre (402/2)

beytin ilk mısraındaki “tîr ger” ifadesi “tîr-ger” olmalıdır. Bu beytin sonundaki kelime “reh-gîr” değil, “okçuların parmaklarına geçirdikleri yüzük” manasında olan “zih-gîr” şeklinde okunmalıydı.

Âh-ı şeb-dîzi ile gül gibi gülgün-ı sirişk
Baş berâber tutuşur girdügi dem meydâne (407/5)

beytinin ilk mısraında tamlama problemi vardır. Mısra “Âh Şeb-dîz’i ile gül gibi Gül-gün-ı sirişk” şeklinde okunmalıdır. “Gül-gün”un Şîrîn’in bindiği açık doru atın, “Şeb-dîz”in de Husrev’in yağız atının adları olması nedeniyle bu kelimelerin büyük harfle başlatılması gerekir.

Kâyil olurdu vezîrün Âşaf-ı bin ber-hayâ

şeklindeki 412. gazelin ikinci beytinde yer alan mısra sonundaki “Âşaf-ı bin ber-hayâ” tamlaması yanlıştır. Hz. Süleyman’ın veziri olan bu zatın ismini Ahmet Talat Onay, “Âsaf ibn-i Barahyâ” şeklinde de veriyor. Burada vezin gereği “Âşaf ibni Berhıyâ” şeklinde okunmalıdır.

Emdüm dilûñ öpdüm leb-i cân-bağşuñı cânâ
Hoş ni‘met imiş şand-i mükerrer raţabile (416/3)

beytinde de “raţab” doğru değildir. Bu kelime “hurma” manasındaki “ruţab” olmalıdır.

Mâderüme bedr olsa peder mihr-i cihân-tâb
Ey necm-i sa‘âdet bedelûñ yok şasebile (416/4)

İlk mısradaki vezinde ve manada bir problem olduğu görülmektedir. Bu durum mısraın “Mâder meh-i bedr olsa peder mihr-i cihân-tâb” şeklinde okunmasıyla giderilmektedir. İkinci mısra sonundaki kelime ise yazmada “hubile” şeklinde yazılmıştır.

Eylerüz ‘arz-ı cünûn gâhî olup pîr ü Kıys
‘Aklı kâmil geçinürken budalâ şavlınce (417/2)

Bu beyitte “pîr ü Kıys” okunuşu yanlıştır. Doğru şekil “pey-rev-i Kıys”tır.

Şüretâ cevr ü cefâ itmeden olmaz hâlî
Ma‘nada mihr ider ammâ raķîbâ şavlınce (417/3)

İkinci mısradaki “raķîbâ” kelimesinin yanlış okunması nedeniyle vezin bozuktur. Kelimenin “rakipler” manasında olan “ruķabâ” okunmasıyla vezin bozukluğu giderilecektir.

Silâhdâr olmak isterse Sipâhî-zâde lâyıkdur
Ki anuñ şevket ü dârâtı yokdur şâh-ı Dârâda (420/2)

Beytin sonunda tamlamada sorun vardır. Tamlamanın “şâh-ı Dârâda” değil “şâh Dârâ’da” olmasıyla anlam düzelecektir.

Kâkül ü zülfi hevâsında yeler dildârûñ
Gelmez âfâķa hevâ-yı dil-i âvâre gibi (434/2)

beytinde ikinci mısra “Gelmez âfâķa hevâyî dil-i âvâre gibi” şeklinde okunmalıydı.

Kızarsun gül gül olsun nâb-ı mülden lâle-ruşşârûñ
Yaraşur şâhid-i hüsnüñ iderse gül donanması (438/2)

İlk mısradaki tamlama “nâb-ı mü” değil “tâb-ı mü”dür. Yani sevgilinin yanağı “şarabın saflığından” değil, “verdiği harareten” kızarıyor. Aynı problem 463/4’te de mevcuttur.

Der-âgûş idemez kimse o mâhı hâleden gayrı
Emir yokdur leb-i cân-bahşını teb-hâleden gayrı (441/1)

İkinci mısraın başındaki kelime “Emir” değil, “Emer” olmalıdır. Yani “sevgilinin can bağışlayan dudağını uçuktan başka emen yok”muş.

Beni haţţ-ı gubâruñ şol kadar hayrân u deng itdi
Ne cām-ı Cem ne Mecnûn-ı leb-i dilber ne beng itdi (447/1)

Bu beytin ikinci mısraında mana problemi olduğu görülmektedir. “Mecnûn” kelimesi yanlış okunmuştur, doğrusu yazmadaki gibi “ma‘cûn” olmalıdır.

Leb-i dilber Hîşâlî nâr-ı reşke yandurup yaqdı
Gül-i efsûn u şarâb ergavâna özge reng itdi (447/5)

Yukarıdaki beytin ikinci mısraındaki vezin ve anlam problemi mısraın “Gül-efsûn u şarâb-ı ergavâna özge reng etdi” şeklinde okunmasıyla giderilir.

Yüz çevirmişdür riyâdan pîre bî‘at eylemiş
Kim çıqar elde tutar bir sübha-i şad-dâneyi (455/3)

Yukarıdaki beyitte ise “çıqar” kelimesinde problem vardır. Kelime metinde “ق” harfiyle değil “ن” harfiyle yazılmıştır. Dolayısıyla kelimenin yapraklarının ele benzetildiği de göz önüne alınacak olursa “çenâr” okunması gerekir.

Gerçi kim gülzâr gül-i hûsn ile meşhûr idi
Kendüyi görmişdi ammâ hûsnine mağrûr idi (457/1)

beytindeki ilk mısra yazmada, “Gerçi kim gülzârda gül hûsn ile meşhûr idi” şeklindedir. Mısraın vezin ve anlamca doğru olan şekli de budur.

Dil bağlayup o müy-ı miyâna didem belî
Bâde virürse dehri n’ola âhumuñ yeli (459/1)

Yukarıdaki şekilde çalışmada yer alan beyit aşağıdaki gibi okunursa problemler ortadan kalkacaktır:

Dil bağlayup o müy-miyâna didüm belî
Bâda virürse dehri n’ola âhumuñ yeli
Derd-i ser virdi humâr-ı mey-i düşenbih bize
Şun bugün dañı meded sâğar u peymânemüzi (462/4)

beytinde “düşenbih” okunan kelime nedeniyle hem vezin hem de anlam bozukluğu oluşmaktadır. Bu kelime “düşîne” olmalıdır. Yani şair araştırmacının zannettiği gibi “pazartesi günü şarabının verdiği baş ağrısından” değil, “dün geceki şarabın verdiği baş ağrısı”ndan bahsetmektedir.

Geydi silâhını kuşanup tîğ ü hañçerin
Şâh-ı bahâr idince silâhdâr-ı süseni (464/4)

Bu beytin ikinci mısraındaki anlam problemi “silâhdâr-ı süseni” kısmının “silâhdâr süseni” şeklinde okunmasıyla giderilir.

Țolanduğ küh-kenlikler idüp kûhu'l-berzi
Hemân ey HÛsrev-i şîrîn-dehânüm Bîsütün ğaldı (470/3)

Yukarıdaki beytin ilk mısraı “Țolanduğ küh-kenlikler idüp küh-ı Elebruz'ı” şeklinde okunmalıydı. “Elebruz veya Elbürz dağı” bilindiği gibi İran'da bir dağ silsilesinin adıdır.

Hîşâlî baht-ı h'âb-âlüd uyanmaz h'âb-ı ğafletden
Meded yoğ kimseden düşmen-i ğavî t'âlî'-i zebün ğaldı (470/5)

Hîşâlî'nin Fuzûlî'yi hatırlatan bu beytinde ikinci mısradaki vezin ve anlam hataları bulunmaktadır. Bu hatalar mısraın “Meded yoğ kimseden düşmen-i ğavî t'âlî' zebün ğaldı” şeklinde okunmasıyla giderilmektedir. 471. gazelin 4. beytindeki:

'Aynında degül çeşm-i terk itdüğü girye

şeklindeki ilk mısraın vezin ve mana bozukluğu “çeşm-i terüñ” olması gereken tamlamanın “çeşm-i terk” okunmasından kaynaklanmaktadır.

Çalışmada iktibaslar tırnak içine alınıp italik ile gösterilmiştir. Bu yüzden,

Ķanı bir mağrûr-ı devlet kim 'azîz zû-intîĳâm
Eyleyüp zîr ü zeber ħâkile yeksân itmedi (481/3)

şeklindeki beyitte geçen “azîz zû-intîĳâm” ifadesi de “(Resulüm!) O, sana Kitab'ı hak ve önceki kitapları tasdik edici olarak tedricen indirmiş; daha önce de, insanlara doğru yolu göstermek üzere Tevrat ve İncil'i ve Furkan'ı indirmiştir. Bilinmeli ki, Allah'ın âyetlerini inkar edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah suçlunun hakkından gelen mutlak güç sahibidir.” mealindeki 3/Âli İmrân/4. ayetten iktibas olduğu için aynı şekilde gösterilmelidir. İfadenin okunuşunda da problem vardır.

Ele gönlin alup hâtırcuğun şor ‘âşık-ı zârûn
Şanma âyine-i kalbin budur âyin-i dil-dârı (489/3)

İkinci mısraın başındaki kelimenin “Şanma” okunması vezni de anlamı da bozmaktadır. Bu kelime yazmada “Şıma” şeklindedir. Dolayısıyla burada bir okuma yanlışlığı yapıldığı görülmektedir.

Hezâr bâbına ‘arz idelüm bu nazm-ı cân-bahşuñ
Ki görsünler Hîşâlî neydügin ilhâm-ı Rabbânî (499/5)

“Hezâr bâbına” okunan kelimeler yanlıştır. Bu kısım yazmadaki gibi “Hüner erbâbına” şeklinde okunduğu taktirde hem vezindeki hem de manadaki bozukluklar ortadan kalkacaktır.

Dîvân’ın “Beyitler” kısmında:

Merd-i şâhib-i hünerüñ pāk gerek her bir işi

şeklindeki 37. beytin ikinci mısraında tamlamanın “Merd-i şâhib-i hüner” değil, “Merd-i şâhib-hüner” olması gerekir. Ayrıca bu beytin vezni “Fâ’ilâtün/fâ’ilâtün/fâ’ilatün/fâ’ilün” değil, “Fe’ilâtün/fe’ilâtün/fe’ilâtün/fe’ilün”dür.

Gül-gün şafağ felekde rengin otağün olsun
Mihr ü mehi cihân-tâb iki çerâğün olsun

şeklindeki 38. beytin ikinci mısraı ise “Mihr ü meh-i cihân-tâb iki çerâğün olsun” şeklinde okunmalıdır.

Yukarıda işaret ettiklerimiz dışında eserde geçen vezin, kafiye ve imla dolayısıyla hatalı olduğunu düşündüğümüz kelimeler ve bunlarla ilgili önerilerimiz de aşağıda sıralanmıştır:

dür/dür (K/53); düşen/düşer (6/2); çekdürmeseydi/çekdürmeyeydi (33/2); ‘aba enced/ ebâ ‘an-ced (39/1); hâzret-i Bâr-i Te‘âlâ/ hâzret-i Bârî Te‘âlâ (45/5); üstüne/üstine (48/2); benüm/benem (49/2); görünmez/görünmez (56/4); serv-kadd/ serv-kad (57/1); hüsndür/ hüsündür (64/3); haţtuñ /haţuñ (65/4); ‘âleme/‘âlemi(72/2); semm/sem (79/2); esridür/esirdür (88/2); Nice olur/Nic’olur (97/2); efî-i kej-düm dem/ efî-i kej-düm-düm (104/4); dile/dilâ (120/1); Şaţţ/Şaţ (120/2); cem‘-i /cem‘i(124/4); dil-figâr/dil-efgâr(144/1, 279/1); Mısrı/ Mışır(146/4); gelmese/gelmeye (150/4); ejderhâ/ejdehâ (157/3); serv-i kâmet/serv-kâmet (158/3); şorsuñ/şorsañ (162/3); nazmda/nazımda (171/6); satırı/satrı (171/6); gereksin/gereksiz

(172/5); nazmımıza/nazmumuza (193/6); ħall/ ħal (213/4); fa‘ālinece/ fi‘ālinece (219/3); çāh /cāh (226/3); ħüsnüñ/ ħasenüñ (233/3); bikr-i/bikir (241/1); ħaṭṭ-ı/ħaṭ-ı (246/5); ħüsn-i ħulḳ aṣḫābı/ ħüsn-ħulḳ aṣḫābı (252/1); ħaṭṭ u ħāl/ħaṭ u ħāl (261/5); bi‘l-füzül/ bü‘l-füzül (264/1); ṭıynetümden/ ṭıynetümde (265/3); Ĥaḳḳ/Ĥaḳ (276/4); dil müstehām/dil-i müstehām (277/3); ħaṭūr-ı ħāṭıra /ħuṭūr-ı ħāṭıra (283/5); olmasaydı/olmayaydı (296/4); umam/ümem (301/1); bed-giṣ/bed-kīṣ (326/2); varmam/varmam (334/2); ħüsn/ħüsün (334/3); sebz-i destārını/sebz destārını (334/4); dürr diṣūñe/dür diṣūñe (350/4); melül/melāl (354/1); dellāl/delāl (388/4); fennde/fende (409/5); pāre/yara (434/4); reṣk/reṣki (437/6); ħaṭṭ/ ħaṭ (440/3, 494/5), tesbīḥ-i seylānı/ tesbīḥ-i Seylānı (486/4) .

Hısālî, şiir mecmuaları ile dikkat çeken bir sanatçıdır. Onun şairlik yönünün ortaya çıkarılması ve *Dîvân*'ının araştırmacılara sunulması açısından Ercan'ın çalışmasının önemli olduğunu belirtmek gerekir. Ancak araştırmacıların çevriyazılı metinlerden yararlanabilmelerinin, bu metinlerin azami dikkat gösterilerek hazırlanmasına bağlı olduğu da unutulmamalıdır. Dileğimiz bu çalışmanın diğer baskılarında işaret ettiğimiz problemlerin giderilmesi ve şairin sözü edilen diğer *Dîvân*'ının yayımlanmasıdır.